

De nya skogslagarna och den enskildes skogshushållning

Noreen, Erik G.

12 G B

National Library
of Sweden

De nya skogslagarna och den enskildes skogshushållning.

Genom lagen av den 28 juni 1918 om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo hava statsmakterna tagit ett nytt steg för åstadkommande av ett bättre tillstånd i våra skogar samt för skyddandet och bevarandet av en av landets förnämsta näringskällor. Då denna lag emellertid fått en ganska allmänt avfattad formulering, torde några ord, belysande uppfattningen av densammas innebörd hos den myndighet, som närmast har att övervaka dess efterlevnad, vara av ett visst allmänt intresse.

Vad som först i lagen torde stöta mången för huvudet, är denna allmänt hållna formulering, varigenom man säkerligen finner sig vara allt för mycket överlämnad åt lagens handhavares godtycke. Vid ett närmare eftersinnande torde man dock, när det rör sig om ett rättsföremål till sin natur så skiftande som våra skogar, medgiva omöjligheten av att i en allmän lag kunna lämna detaljerade bestämmelser om vad som i varje fall är vanvård eller icke. Ty huru noggrann och detaljerad en sådan lag än vore, så skulle det dock icke kunna undvikas att vissa möjligheter till dess kringgående likväl skulle kunna uppstå. Därför har i stället den närmare tolkningen överlämnats till en myndighet, skogsvårdsstyrelsen, bestående av personer, som av olika korporationer utsetts på grund av beprövad förmåga i allmänna värv och förståelse för såväl de national- som pri-

vatekonomiska synpunkter, som måste läggas på ärenden av detta slag, och som för detta uppdrags fullgörande har till sitt biträde fackutbildad och med länets förhållanden förtrogen personal.

Då emellertid lagen fått denna obestämda form, är det givet att hos mången laglydig skogsägare en viss känsla av otrygghet inställer sig och att han kräver svar på den frågan: Låt vara att gränsen mot vanvård är svår att i en författning allmängiltigt uppdraga. Jag vill dock veta, huru jag skall sköta min skog för att under alla förhållanden vara tryggad mot ett obehagligt ingripande från skogsvårdsstyrelsen.

På samma gång som jag vill försöka att närmare förklara gällande lagars innehåll, vill jag därför även söka giva svar på denna onekligen rättmätiga fråga.

Översikt över gällande lagar.

Förutom den ovannämnda nya lagen gäller fortfarande lagen angående vård av enskildes skogar av den 24 juli 1903. Men under det denna lag huvudsakligen innehåller bestämmelser till skogsåterväxtens tryggande efter avverkning, så innehåller den nya lagen bestämmelser om i vilken utsträckning avverkning får ske. Men då avverkning och återväxtens betryggande ofta stå i ett mycket nära sammanhang med varandra, kan man säga att den nya lagen i åtskilliga stycken kompletterar den äldre.

Först bör påpekas att räckvidden för dessa lagars tillämpning är ganska olika. 1903 års lag gäller sålunda på alla enskildes skogar, dock icke beträffande återväxtanspråk på kalmarker, uppkomna före den 1 januari 1905. Innevarande års lag däremot uppdelar skogarna i två kategorier: de som äro i samma eller nära anhörigs ägo som före den 14 maj innevarande år och de som efter nämnda dag bytt ägare eller avverkningsrättsinnehavare. I förra fallet gälla endast bestämmelserna angående ungskogsavverkning, i det senare gälla även bestämmelserna rörande avverkningen av den äldre skogen.

Beträffande 1903 års lag anser jag mig nu endast behöva erinra därom, att enligt densamma återväxt antingen genom självsådd eller genom skogsodling måste anskaffas på alla marker, som blivit slutavverkade efter den 1 januari 1905 samt att skogsvårdsstyrelsen först efter en ganska vidlyftig procedur med på vederbörligt förordnande tillkommen laga skogsundersökning, skriftväxling för åstadkommande av överenskomstelse om åtgärder för skogsåterväxtens betryggande, rättegång m. m. har möjlighet att få sina krav gentemot tredskande uppfylla.

I motsats till denna lag, som huvudsakligen avser att bota de revor som med rätt eller orätt uppstått och från vilkens synpunkt sålunda ett ingripande först efter det att skadan skett kan synas berättigat, avser den nya lagen att *förhindra* en olämplig behandling av skogen. För att möjliggöra detta har i denna inrymts befogenhet för skogsvårdsstyrelsen att snabbt och utan anlitan av andra myndigheter ingripa, och kan skogsvårdsstyrelsen sålunda direkt genom avverkningsförbud hindra avverkning å sådana områden, där skogsvårdsstyrelsen finner fara föreligga och där lagen i övrigt kan tillämpas.

Den nya lagen innehåller nu bestämmelser dels till tryggande av den utvecklingsdugliga ungskogens tillvaro, dels till förhindrandet av annan skogsbehandling på sådant sätt, som strider mot grunderna för god skogsvård.

Bestämmelserna om ungskog.

Vad då först angår bestämmelserna om ungskogens skyddande så finnas dessa inrymda i lagens första paragraf, där det heter "Å fastighet i enskild ägo, belägen inom område, där lagen angående vård av enskildes skogar är tillämplig, må avverkning av ungskog ej ske annorledes än genom för beståndets utveckling ändamålsenlig gallring, så framt ej skogsvårdsstyrelsen med hänsyn till skogens tillstånd och beskaffenhet finner skäligt medgiva, att avverkning sker under annan form". Härvid bör då först påpekas, att lagen äger tillämpning på ungskogsbestånd vare sig de befinnas i skogs- eller hagmark. Ungskogsbestånd få således i regel icke nedhuggas utan tillstånd av skogsvårdsstyrelsen, och sådant tillstånd meddelas givetvis endast under den förutsättningen, att beståndet genom gleshet, röta eller någon annan orsak är av så dålig beskaffenhet, att det icke längre försvarar sin plats. Undantag härifrån medgiver lagen endast för områdes användning för annat ändamål än skogsproduktion såsom till åker, äng, byggnadstomt, trädgård eller till betesmark, som härför erfordras och till sin beskaffenhet härtill är lämplig. Vidare bör påpekas, att det icke blott är kalhuggning av sådan skog, som är förbjuden, utan även annan avverkning, som icke kan betecknas såsom för beståndets utveckling ändamålsenlig gallring. Det är således uteslutande sådana avverkningar, som hava till ändamål att befrämja beståndets trevnad, d. v. s. verkliga gallringar, som äro tillåtna, men däremot icke de, som under namn

av gallring endast hava till ändamål att taga ut största möjliga virkesmängd, utan hänsyn till att skogens tillväxt-möjligheter därigenom i större eller mindre utsträckning tillintetgöras.

I lagen lämnas ingen förklaring på vad som menas med begreppet ungskog. Icke håller de sakkunniga, vilkas betänkande ligger till grund för lagen, hava ansett sig kunna giva en bestämd definition på vad som menas härmed. De framhålla emellertid att man därvid icke kan utgå från någon viss dimension å de träd, som böra räknas dit, då ju även träd med ringa grovlek kunna hava uppnått jämförelsevis hög ålder. Härtill kan man tillägga att å andra sidan helt unga träd kunna hava nått ansevärd dimensioner, beroende på växtplats, livsenergi, trädslag m. m., men likväl fortfarande avsätta en riklig tillväxt. De sakkunnige framhålla emellertid att "i stort sett torde dock såsom ungskog betecknas skog, som i allmänhet såsom bestånd betraktad, icke nått fröbarhetsåldern och vilkens tillväxt ännu allttjämt är i stigande". För att få närmare besked i frågan hänvisa de emellertid till skogsvårdsstyrelserna, som således i tveksamma fall måste vara de utslagsgivande.

Givetvis möter det svårigheter att även inom ett så pass begränsat verksamhetsområde som en skogsvårdsstyrelses fastställa allmängiltiga principer. För att dock allmänheten skall hava något att rätta sig efter har skogsvårdsstyrelsen i Södermanlands län i en utfärdad kungörelse definierat begreppet ungskog och således ungskogslagens räckvidd så, att till ungskog hänföres skogsbestånd, intill dess detsamma nått en sådan utveckling att därur en såväl till krona som stam nöjaktigt fröträdställning kan uttagas. Denna utvecklingsgrad anser skogsvårdsstyrelsen under normala förhållanden nås vid en ålder av c:a 60 år. Då emellertid en frö-

trädsställning, uttagen ur ett bestånd vid denna ålder, i regel endast uppfyller minimikraven på en sådan, så måste även denna ålder krävas som ett minimum för att ej beståndet skall betraktas som ungskog. Ett åsidosättande härav skulle nämligen leda till en mot god skogshushållning så stridande tolkning, att den kraftigt växande skogen just på grund av denna egenskap skulle få avverkas, under det att den sämre växande av denna anledning måste stå kvar.

Emellertid är det ju långt ifrån alltid som bestånden äro så jämna att ovanstående principer utan vidare kunna tillämpas, utan ofta växla åldrarna i hög grad inom beståndet. I sådant fall måste de endast betraktas som normerande och varje fall bedömas för sig.

Bestämmelserna om den gamla skogen.

Vad åter den gamla skogen beträffar, så nämndes att avverkning enligt den nya lagen under vissa förutsättningar endast finge bedrivas på ett med en god skogsvård överensstämmande sätt. Härvid bör då först anmärkas att därest avverkning grundar sig på en upplåtelse av tidigare datum än den 14 maj innevarande år, denna inskränkning i avverkningsrätten, även om själva fastigheten efter denna tid försålts, icke håller i sådant fall gällert.

Vad menar då lagen med begreppet god skogsvård? Detta begrepp har kan man säga en ekonomisk och en biologisk sida. Lagen måste i en viss grad ses från båda. Den ekonomiska sidan kan fattas i vidsträcktare eller trängre bemärkelse. Med god skogsvård i förra fallet torde man kunna beteckna en fullt rationell skötsel jämte en sådan planläggning, att avverkningsbeloppen hålla sig någorlunda oförändrade år efter år, s. k. uthålligt skogsbruk. Av betänkandet till lagen framgår emellertid

tydligt, att en så sträng tolkning icke får inläggas i begreppet. I trängre ekonomisk bemärkelse åter kan man förstå en skogsvård, i övrigt lika den nyssnämnda, men där man icke lägger an på den jämna avkastningen, utan allt efter olika konjunkturer eller behov avverkar större eller mindre mängder, dock med noggrant aktgivande på att man icke i förtid slutavverkar bestånden ävensom att någon brist på skog till husbehovsvirke icke får uppstå. *En skogsvård på sådan ekonomisk bas torde man få anse att lagen åsyftar.*

Från biologisk synpunkt framträda de fordringarna, att avverkningarna icke få bedrivas på ett sådant sätt, att produktionsförmågan hos marken vid slutavverkning eller hos skogsbeståndet vid föravverkningen försämras. Ur de sakkunniges betänkande må härnäst anföras följande: "Det bör emellertid i allmänhet vara förbjudet bl. a. att verkställa kalhuggning i den omfattning att därigenom svårighet kan uppstå för markens återförsättning i skogbärande skick eller att ifrån ungdomen ogallrade slutna bestånd företaga sådana starka genomhuggningar att särskild fara uppstår för återstående skogs avverkning eller vindfällning, eller att bedriva avverkning på ett sådant sätt att genom beståndens söndertrasande eller alltför hårda utglesning marken förvildas eller uttorkar samt betingelserna för återväxtens uppkomst och utveckling icke vidmakthållas eller skapas."

Särskilt vill jag framhålla att en här i länet mycket vanlig avverkningsform, den s. k. *dimensionsavverkningen*, omfattande skogen av en viss minimigrovellek vid brösthöjd, i regel måste anses strida mot de angivna lagbestämmelserna.

I övrigt måste dessa anses utgöra en skärpning av 1903 års lag, så att val där mera antydningssvis, men utan direkt straffpåföljd angives böra iakttagas,

enligt de nya bestämmelserna måste vid äventyr av ett hastigt avverkningsförbud iakttagas.

Av det sagda torde framgå den nya lagens huvudsakliga innehåll och mot vilka missbruk den är riktad. En mängd gränsfall kunna givetvis uppstå, men förefaller det omöjligt att här kunna närmare ingå på, huru sådana i varje fall böra uppfattas. Biträde från skogsvårdsstyrelsen kan ju i varje fall påräknas. Den som har för avsikt att, så långt lagen medger, utnyttja sin avverkningsrätt, synes därför, om han vill hava full trygghet, böra begagna sig därav.

Vägledande skogsvårdsprinciper.

Avsikten med denna uppsats nämndes emellertid vara icke blott att giva en del upplysningar om gällande skogsförordningars räckvidd, utan även att giva en del påpekanden om skogens behandling åt dem, som, oberoende av om några särskilda lagar finnas eller icke finnas, vilja sköta sin skog på ett med en god skogsvård överensstämmande sätt. Förutskickas bör ju att detta icke kan bli någon uttömmande behandling av ämnet. För den som närmare vill intränga häri hänvisas till facklitteraturen och då i första hand till professor A. Wahlgrens Skogsskötsel, utgiven år 1914 och således även inrymmande senare års betydelsefulla rön och forskningsresultat.

Man kan säga att de vägar, som leda till en god skogsvård, äro en rätt markbehandling och en riktig reglering av utrymmesförhållandena inom skogsbeståndet.

Med en rätt markbehandling menar jag då, att man icke blott skall rödja, så och plantera på lämpligt sätt, utan även att man såväl vid avverkning av den gamla skogen som vid vården av det uppväxande beståndet och i övrigt söker bevara och om möjligt förbättra mar-

kens produktionsförmåga. De direkta åtgärder, som vi för detta ändamål kunna vidtaga, inskränka sig till att genom avdikning torrlägga vattensjuk mark. Denna sak vill jag dock här förbigå och hålla mig till de indirekta åtgärderna. Dessa böra gå ut på att genom efter förhållandena avpassade huggningar reglera fuktigheten i marken samt solens, luftens och vindens tillträde.

Fuktighet i marken är en nödvändig förutsättning för att de näringsämnen, som finnas däri, skola kunna av träden upptagas. Brist härpå verkar hänmande på livsverksamheten, i det att de icke kunna upptaga tillräckligt av de för omsättningen och virkesbildandet erforderliga näringsämnena, varjämte de genom avdunstningen bortförda vattenmängderna ej ersättas, vilket kan medföra livsverksamhetens avtynande och slutliga upphörande. Brist på vatten inverkar även ofördelaktigt på de i marken försiggående kemiska och fysiska processernas gynnsamma förlopp. Fuktigheten får dock icke överskrida en viss gräns, emedan därigenom rötternas andningsverksamhet störes och befintliga näringsämnen upptagas i allt för utspädd form.

Det gäller nu att söka reglera markens fuktighet. Härvid har man att komma ihåg att föremål som uppvärmas av solen, vare sig de äro markbetäckning eller träd, avdunsta vatten, ehuru detta tages från olika djup. Avdunstningen från marken sker sålunda från ytan, från markbetäckningen och träden från de djup, vari dessas rötter äro nedsänkta. Sker avdunstningen från alla dessa samtidigt blir den givetvis störst, men detta inträffar endast i glesa bestånd, under det att i slutna bestånd marken hålles beskuggad och avdunstningen endast sker från trädkronorna. Dessa förhållanden måste givetvis spela en stor roll vid hyggesutläggningen. Sålunda måste man på en torr mark söka

ställa det så att hyggena bliva beskuggade utan att likväl avdunstningen genom några träd på hygget äger rum. Detta sker givetvis genom huggningssättet traktblädningen med små kalhyggen, omgivna eller åtminstone mot söder och väster angränsande till skuggande skog. På sådan mark duger det ej att göra utglesningar, ty då blir den ännu torrare genom i så fall inträdande avdunstning från både mark, markbetäckning och skogsbestånd. På mark åter, som har ett överskott av vatten, bör man i motsats härtill söka få avdunstningen så stor som möjligt genom plockblädning eller kvarlämnande av ett glest bestånd av större och mindre träd, mellan vilka återväxten kan komma upp. Av det sagda torde även framgå att på den jämna, lagom fuktiga marken de större hyggena, trakthyggena, äro fullt berättigade. Man bör dock komma ihåg att solens och vindens obehindrade tillträde alltid verkar nedsättande på markens produktionsförmåga, emedan de förmultningsprodukter, som annars såsom en slags gödsling skulle komma marken till godo, till stor del härigenom förflyktigas.

Det är omtanken om underlättandet av återväxts erhållande och befrämjandet av dess utveckling, som böra vara vägledande vid hyggesutläggningen. Då man genom lag är skyldig att skaffa återväxt samt å områden, där man icke kan påräkna återväxts erhållande genom självsädd, nästan uteslutande i våra steniga skogsmarker är hänvisad till skogskulturarbetets utförande för hand, vilket särskilt med nuvarande höga arbetspriser ställer sig så dyrt, bör ett noggrant aktgivande och iakttagande av ovan nämnda synpunkter för den för återväxten ansvarige vara en bjudande plikt mot honom själv.

Till en god skogsvård hör ju emellertid icke blott att rätt avverka och förnya skogen utan även att vårda skogen

under dess uppväxttid eller med andra ord riktigt reglera dess utrymme och därigenom dess tillväxtförhållanden. För att kunna göra detta måste man hava klart för sig de faktorer, som härvid inverka. Man måste då först skilja mellan det enskilda trädets och beståndets tillväxt. Beståndets tillväxt kan vara dålig, trots att tillväxten hos de enskilda träden är fullt nöjaktig. Förklaringen är att trädantalet per ytenhet då är ringa, d. v. s. skogen är gles. Därigenom att skogen är gles blir tillväxtens värde ringa, ty den avsätter sig till stor del i grenar, som ju alltid hava ett mindre värde än stammen. Å andra sidan kan det inträffa att tillväxten på ytenhet är jämförelsevis god, men dålig på den enskilda individen. Detta inträffar när beståndet är överslutet, d. v. s. i behov av gallring. Även i detta fall blir tillväxten icke så värdefull som den kunde vara, ty den fördelar sig på ett så stort antal stammar att alltför litet kommer på varje träd, varigenom dessa hålla sig smala och i låga värden. Andra olägenheter följa även därav. Träden bliva gängliga, kunna därigenom lätt brytas utav samt kunna även förlora förmågan att efter en omsider inträffande gallring utväxa till grova dimensioner.

Av dessa antydningar torde framgå att man måste se till att hålla skogen lagom tät. Detta blir förhållandet, när man dels vid beståndets anläggning (genom självsädd eller kultur) lagar att man får det avstånd mellan plantorna, som man iakttagert vid skogsodling eller 1 à 1,5 meter samt att man sedan under skogens hela växttid tid efter annan ingriper med reglerande huggningar. Genom att från början få ett stort antal erhållas fördelarna av att beståndet snart sluter sig och beskuggar marken, vilket såsom förut visats är av betydelse för markens fuktighet och produktionskraft. Härigenom hindras grenarna

från att bliva grova och sålunda försämra virket i stammen. Grenar måste emellertid träden hava, ty de uppbära barr och löv, vilka åter upptaga den betydande del av trädens näring, som hämtas ur luften. Men för att barr och löv skola kunna leva, fordra de en viss mängd ljus, något olika efter trädslag och markbeskaffenhet. I och med det att träden växa och breda ut sig, krävas de större utrymme, och detta erhålles genom de ovannämnda gallringarna.

Ändamålet med gallringarna är emellertid icke blott att skaffa den enskilde individen större utrymme, utan även att göra ett urval av det befintliga materialet så, att vad som blir kvar i varje fall utgöres av den för vidare fortväxt bäst lämpade individen. I ett skogsbestånd kan man nämligen urskilja i detta avseende betydligt olika träd. Man har exempelvis de så att säga hopplösa eller döende och döda, de sjuka (såsom angripna av röta eller flogbrand o. d.), de skadade (ex. avblåsta), de missformade (krokiga och storgrenade) och de alltför försigkomna de s. k. vargar, som utgöra en fara för omgivningen. Dessa böra vid gallringen i första hand avskiljas. Man får emellertid härvid icke gå för radikalt till väga, utan noga akta sig, så att icke beståndet blir alltför utglesnat eller improduktiva luckor uppstå. Ty ehuru dessa träd såsom individ och för framtiden icke äro att hålla på, kunna de likväl, genom att hindra andra från att för mycket breda ut sina grenar eller genom att bidra till markbeskuggningen, i beståndet och för det närvarande göra nytta och böra därför i sådant fall stå kvar.

Åstadkommandet av vissa verkesslag får sålunda icke vara den bestämmande faktorn vid gallringarna, utan skogsvårdaren måste åtnöjas med det utbyte, som kan uppstå, då han hanterat yxan efter skogsvårdens fordringar. Det är

härigenom han skiljer sig från skövla-
ren, för vilken virkesutbytet betyder
allt, under det att skogens tillstånd ef-
ter huggningen är honom likgiltigt.

Det nämndes i början av denna upp-
sats att skogsvårdsstyrelsen fått i upp-
drag att övervaka gällande författning-
ar rörande den enskilda skogsvården
efterlevnad. Detta är emellertid endast
en sida av styrelsens verksamhet. Den
andra är att befrämja en god skogshus-
hållning. För detta ändamål har sty-
relsen numera avsevärda resurser och en
undan för undan utökad personal, som
både stå till såväl den mindre som den
större skogsvårdarens tjänst på för-
månliga, av styrelsen fastställda vill-
kor. Den som således vill vårda sin
skog, d. v. s. få skogshushållningen ra-

tionellt planlagd, förvandla vattensjuka,
till ingen nytta liggande, men avdik-
ningsbara marker till värdealstrande,
väcka till liv de slumrande möjligheter-
na å kalmarkerna, genom en riktig be-
handling av den växande skogen bringa
denna att avsätta en allt värdefullare
tillväxt eller utföra slutavverkningen
på ett med bevarandet av markens pro-
duktionsförmåga och återväxtens under-
lättande överensstämmande sätt, han
bör således hava klart för sig att han
härför kan erhålla sakkunnigt och pålit-
ligt biträde från skogsvårdsstyrelsen.

Nyköping i december 1918.

Erik G. Noreen.

Länsjägmästare och sekreterare hos
skogsvårdsstyrelsen i Söderman-
lands län.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.